

teorija o postemocionalni družbi tudi kar nekaj lukenj. Najbolj zbode v oči predvsem dejstvo, da avtor ne ponudi nobenih pomembnejših razmišljanj, zakaj se je naš svet premaknil v smer napihnjenih mrtvih emocij. Nekje sicer mimogrede omenja, da je imperativ vse večje prijaznosti posledica vse bolj agresivnih fotoreporterjev, ki se vtikajo v naša življenja, in da so naše sterilne emocije posledica televizijskih reklam, ki nam s svojimi instant sporočili dušijo avtentične občutke (str. 102), ampak vse to je seveda veliko premalo. Kljub temu, da v njegovi podobi sedanjosti res lahko prepoznamo mnogo tega, kar doživljamo vsak dan, ostaja njegov model v svojem bistvu *nedomišljen*. Zgolj zoperstaviti neko vizijo preteklosti in podobo sedanjosti, brez kakršne koli poglobljene sociološke analize vzrokov, ki so pripeljali od ene k drugi, je podvig, ki prinese mnogo manj kot s svojo retoriko obljublja.

V primerjavi s to pomankljivostjo, so druge Meštrovičeve nedoslednosti veliko manj problematične, pa jih vseeno omeni-mo nekaj. Prvič, presenetljivo je, da avtor v svojem delu o sterilnih čustvih nikoli ne pomisli na Webrovo razmišljanje o racionalizaciji. Ali niso današnja instant čustva nek precej racionalni odgovor posameznikov na svet nabit z informacijami in dogodki? Kam pa bi prišli, če bi se ob vsaki dobri novici na televiziji prepustili nebrzdanemu veselju, odpirali šampanjce in se objemali s prijatelji, ob slabih novicah pa bi sedeli cel teden doma na bolniški, zamorjeni, brezvoljni in povoženi?

Drugič, skozi vso knjigo se avtor nenehno vrača na primera vojne v Bosni in sojenja O. J. Simpsonu. To sta sicer brez dvoma pomembna dogodka v zadnjem času, ampak vprašanje je, ali je moč graditi teorijo več ali manj zgolj na dveh primerih, še posebej, če to vodi v hudo nedoslednost. Razbrati je, da je eden ključnih motivov, ki je Meštroviča pripeljal do razmišljanja o sodobni družbi kot o družbi mrtvih emocij, njegovo presenečenje nad mirnostjo zahodne javnosti ob etničnem čiščenju v Bosni. Toda vprašanje, ali on sam ne ponovi te iste nezainteresiranosti, ko praktično nikjer ne omenja etničnega čiščenja v Ruandi? Če je

prepričan, da bi se moral svet intenzivneje odzvati na genocid v Bosni (in tukaj ima seveda prav), zakaj potem molči ob primeru nekega drugega genocida?

In končno, bralec se ves čas ne more znebiti vtisa, da je Meštrovičeva podoba postemocionalne družbe v svojem bistvu zgolj podoba Združenih Držav. Če se bo svet s časom povsem amerikaniziral, bo to potem lahko tudi podoba celotnega sodobnega sveta, ampak dokler se to še ni zgodilo lahko rečemo, da v knjigi tako zelo prevladujejo povsem *kulturno specifični* primeri iz ameriškega življenja (reakcije ameriške javnosti na vojno v Bosni, na sojenje O. J. Simpsonu, pomen Halloweena...), da lahko podvomimo o univerzalnem pomenu avtorjeve teze o postemocionalni družbi.

Glede na povedano lahko zaključimo, da knjiga Stjepana G. Meštroviča, Postemocionalna družba, morda ni tako zelo pomemben dosežek v strogo znanstvenem smislu, saj je v njej preveč nedoslednosti in nedomišljenosti, je pa vseeno nadvse zanimivo, in kar je še pomembneje, nadvse inspirativno branje, kar pomeni, da je njena vrednost za družboslovce vseeno velika.

Teja OBLAK

Melita Poler

Novinarska etika dolžnosti

Založba Magnolija, Ljubljana 1997, 254 strani.

Smo v informacijski dobi, dobi množičnih občil. Primarna usmeritev mnogih sodobnih množičnih občil sploh ni več prizadevanje po uresničevanju informativne in nadzorne funkcije. Množična občila nove dobe so komercialno usmerjena, odločilni motiv množičnih občil je postal dobiček. Uredniki izrazito komercialno usmerjenih časnikov in časopisov, pa tudi televizijskih postaj, iščejo zgodbe, ki se bodo prodajale. Vedno več je kršitev Kodeksa novinarjev Republike Slovenije, še posebej pa je mnogo senzacionalističnega poročanja. "Zdi se, da je v poplavi novodobnega individualizma, subjektivizma

in realizma izginilo središče, ki bi določalo in osmišljalo, kaj je prav in kaj ni." (Poler 1997, 11) Nobenih temeljnih pravil ni več, nobenih kriterijev presojanja. Vendar pa še zdaleč ne pomeni, da etike sedaj ne potrebujemo več. Ne, nasprotno, sedaj jo potrebujemo še bolj kot kdajkoli prej.

Avtorica se zaveda, da etika dobe množičnih občil pomeni sprejetje etike na dveh ravneh. Na eni je etika kot metaetika, univerzalen temelj morale, mišljenja in ravnanja, okvir presojanja, kako ravnati prav. Druga raven pa pomeni umeščanje dolžnosti v konkretne življenjske situacije, upoštevanje okoliščin in posledic ter dopuščanje etičnih izjem, ki temelja ne zanikajo, ampak ga celo krepijo.

Melita Poler, sicer diplomirana novinarka in magistra komunikologije, je asistentka za Socialno in novinarsko etiko na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Njena knjiga *Novinarska etika* je nastala na podlagi magistrskega dela z naslovom *Etika nove dobe: Kant in novinarska etika*, ki ga je junija 1996 uspešno zagovarjala na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. V Novinarski etiki je Polerjeva izhajala iz prepričanja, da novinarstvo potrebuje tudi prvo raven etike kot nek teoretski okvir, iskanje tega okvira pa jo je vodilo v naštevane raznih definicij in stališč najmanj sto teoretikov. Najdlje se je zaustavila ob razlagi filozofskega temelja etike, kot ga je opredelil Immanuel Kant. Temelj Kantove etike je moralni zakon ali kategorični imperativ, ki pravi: "Delaj tako, kot da naj bi maksima tvojega delovanja s pomočjo tvoje volje postala splošni naravni zakon". Torej, piši tako, da te bodo lahko posnemali vsi drugi novinarji. Osrednjo osmislitveno točko novodobnega časa, kot Poler označuje dobo, v kateri živimo (in delujemo) sedaj, je našla v sebi, ki je polno in celostno človeško bitje, cilj sam na sebi, najvišje dobro, vrednota in dostojanstvo. Kako sebe in druge obravnavati kot osebe, je ključna naravnost Kantove filozofije. Po Kantu je spoštovati dostojanstvo osebe dolžnost, ki jo ima človek do samega sebe kot moralnega bitja. Človeka nikoli ne smemo vzeti kot sredstvo, ampak vedno kot cilj. Zato je njegovo etiko dolžnosti, ki jo očitno zelo dobro pozna, pre-

vzela in postavila za temelj svoje knjige, s tem pa tudi temelj novinarske etike nasploh.

Seveda je res, da je novinarska etika etika dolžnosti in odgovornosti. Novinarju so pri svojem delovanju svobodni in neodvisni. Ta svoboda pa jim nalaga odgovornost, kot piše tudi Poler: "Pravica javnosti do obveščeno-sti" ima pomembno etično razsežnost, saj novinarjem podeljuje posebno odgovornost: novinarji delujejo kot predstavniki javnosti. To pomeni, da je novinarjeva primarna odgovornost "odgovornost do javnosti". Odgovornost uporablja avtorica knjige kot sinonim za etičnost. Zato je temelj novinarskega sporočanja spoštovanje osebe, njenega dostojanstva. Novinar mora pisati s spoštovanjem do drugih, do sočloveka. Učiti se spoštovati človeka, učiti se, kakšen biti, da bom "dober človek, ki zna tudi novinarstvo" (Košir v Poler 1997: 11) je temeljna naloga novinarja v dobi množičnih občil, trdi avtorica. V šestem poglavju svoje knjige Melita Poler določi, da odgovornost novinarja pomeni zavezanost dolžnosti, in sicer dolžnosti do naslovnika, dolžnosti do vira informacij in do predmeta novinarskega upovedovanja. S teoretskim delom se prepleta praktični del, ki predstavlja posebne novinarske dolžnosti (to so te, ki izhajajo iz Kodeksa novinarjev RS - resnicoljubnost, pravica do zasebnosti, preverjanje informacij, domneva nedolžnosti idr.) in ponazarja njihove kršitve z opisom in razlago številnih primerov iz slovenske novinarske prakse. Z interdisciplinarnim pristopom obravnava aktualna področja slovenskega novinarstva z vidika filozofskih, socioloških in komunikoloških spoznanj, novinarske etike (ki jo loči od medijske etike in etike javne besede), ustavnih in kazenskih določil, mednarodnih novinarskih predpisov in izkušenj konkretnih spornih primerov (prispevkov), ki jih je podrobno analizirala.

Zakonodaja ne more celostno zajeti novinarskega delovanja in sporočanja, zato so potrebne tudi etične utemeljitve. Melita Poler ve, da legalno oziroma pravno dopustno dejanje še ni nujno tudi v skladu z etiko, ki je nujna za doseganje legitimnosti novinarskega sporočanja. Novinar lahko moralno presoja, če pozna kontekst dileme, obvlada filozofske temelje etične teorije in ima

sposobnost kritičnega mišljenja. V osmem poglavju te knjige avtorica oriše model takega moralnega presojanja, ki sestoji iz opredelitve situacije, analize situacije in odločitve oziroma moralne sodbe. Novinar lahko pri tem uporablja različne filozofske temelje.

Avtorica Novinarske etike se odloči, da mora biti novinarska etika povezava deontološkega temelja s teleološkim pristopom, kar pomeni, da mora biti združena iz temeljnega čuta za spoštovanje dolžnosti in skrbjo za okoliščine, situacijo, posledice. Novinarska etika je etika odgovornosti, kar pomeni, da je novinar odgovoren za posledice svojih odločitev in dejanj.

Na koncu avtorica sicer skrajno teoretične knjige predlaga dejanje, in sicer to, da naj Kodeks novinarjev Republike Slovenije vključuje tudi misel: "Novinarjeva temeljna dolžnost do sebe, naslovnikov, virov informacij in predmetov novinarskega upovedovanja je spoštovanje dostojanstva človekove osebe. Novinar naj človeka vedno obravnava kot osebo - kot cilj in najvišje dobro. To pomeni, da ga nikoli ne sme uporabiti zgolj kot sredstvo." Novinar pa si mora prizadevati, da bo zapovedi Kantovega moralnega zakona in nasvete novinarskega kodeksa ne samo spoznal, ampak jih v praksi novinarskega sporočanja dobe množičnih občil tudi uresničeval.

Dodajam, da bo le tako njegovo pisanje etično sprejemljivo za vse, tako za bralce njegovih prispevkov kot tistih, na katere se njegovo pisanje neposredno nanaša. Še posebej mora paziti, da z neresničnim in ponarejenim obveščanjem javnosti ne prizadane slednjih. Novinar pa bo tako vreden svojega poklica, ki je v službi javnosti.

Pričujoča knjiga Novinarska etika je v slovenskem medijskem prostoru zelo dobrodošla, saj je ena prvih, ki se ukvarja s to tematiko. Manca Košir, profesorica novinarstva na Fakulteti za družbene vede, je na problem novinarske etike pokazala leta 1993 z raziskavo Slovenski dnevniki v luči Kodeksa novinarjev RS, v kateri je ugotovila, da slo-

venski dnevniki Kodeks novinarjev RS kršijo iz dneva v dan. Dve leti kasneje z referatom Novinarska etika. Sicer pa pri nas o etičnosti slovenskega novinarstva piše le še ustava in zakoni, kot so Zakon o javnih glasilih, Zakon o RTV Slovenija ter Kazenski zakonik Republike Slovenije, ki v 4. točki (Posebne določbe o kaznivosti za kazniva dejanja, storjena po javnih občilih) sankcionira nekatere kršitve Kodeksa novinarjev Republike Slovenije. Vendar ti določajo zahteve o tem, kakšno naj bi bilo etično novinarsko pisanje, ki so tako splošne, da si jih lahko vsak novinar razlaga po svoje. Morda je prav zaradi tega kršitev Kodeksa v slovenskih medijih tako veliko. Pa zaradi pehanja po dobičku, ki vodi množična občila v senzacionalizem. Sedaj, ko je Melita Poler te zahteve navezala na Kantov moralni zakon oziroma zahtevo po spoštovanju dostojanstva osebe, ki velja za vse ljudi, ni več dvoma o tem, kaj pomeni pisati etično. Nihče ne more več reči, da ne zna in ne more ravnati etično, je v spremni besedi napisala Manca Košir, ena od dveh internih recenzentov te knjige (drugi je univerzitetni profesor Socialne in novinarske etike dr. Edvard Kovač).

Menim, da je knjiga zelo priporočljivo branje za vse novinarje. Ker je v njej veliko primerov kršenja novinarjevih dolžnosti po Kodeksu, jim tako pomaga pri tem, da se naučijo, kako se jim sami izognejo. Po tem sodeč vidimo, da Novinarsko etiko potrebujemo. Vendar pa bi morali že pred izidom te knjige vsi imeti neko zavest o tem, kaj pomeni etično pisanje. Vsi vemo, če oziroma kdaj žalimo in obrekujemo in kdaj kršimo domnevo nedolžnosti. Vemo, da moramo paziti, da pri pisanju novinarskih prispevkov tega ne delamo. Včasih pa se res lahko zgodi nesporazum. Takrat nam lahko pomaga ta knjiga. A le kot pripomoček. Kajti etično naravnost mora novinar (pa tudi vsi drugi ljudje) nositi v sebi. Le tako bo lahko (p)ostal res dober novinar. Če sam po sebi ni etično naravnat, mu nobena knjiga (niti ta ne) ne bo pomagala na pravo pot.